

*Slezsko v dějinách českého státu.*Díl I. *Od pravěku do roku 1490;*Díl II. *(1490–1763)*, ed. Zdeněk JIRÁSEK, Nakladatelství Lidové noviny, Praha 2012

708 s., ISBN 978-80-7422-168-2

595 s., ISBN 978-80-7422-169-9

Dějiny tzv. vedlejších zemí České koruny patřily po dlouhou dobu k opomíjeným tématům domácí historiografie. České práce věnované vývoji Slezska se zaměřovaly téměř výhradně na teritorium tzv. Rakouského, respektive Českého Slezska a území ztracená po roce 1742 ve prospěch Pruska stála povětšinou mimo jejich pozornost. Domácí bádání o slezských dějinách dále akcentovalo zejména česko-polské vztahy a jejich diplomaticko-politické pozadí. Výraznější posun ve výzkumu dějin Slezska, jakož i dalších vedlejších zemí České koruny, nastal až po roce 1989. Vedle přetrvávajícího intenzivního zájmu o dějiny území náležících k České republice (Opavsko, Hlučínsko či Těšínsko) se nově pozornosti dostalo otázce formování a fungování České koruny (zde je třeba zmínit četné práce Lenky Bobkové) a především jednotlivým knížectvím, zvláště vývoji dolnoslezských regionů v prvním období poté, co se staly bezprostřední držbou českého krále.

V návaznosti na rostoucí zájem o Slezsko vznikly i první novodobé historické syntézy z pera Rudolfa Žáčka a Radka Fukaly. Jedná se však pouze o poměrně stručná, jakkoli přehledná shrnutí slezské historie, v nichž byl akcentován politický a územní vývoj. Teprve recenzovaná syntéza je prvním důkladnějším zpracováním slezských dějin českými historiky, které se zaměřuje i na další aspekty historie regionu. Pod redakcí Zdeňka Jiráska spojilo své síly deset autorů působících z valné většiny na Slezské univerzitě v Opavě, aby podali dějiny Slezska od pravěku až do roku 1763, kdy hubertusburský mír zakončující sedmiletou válku potvrdil ztrátu většiny země ve prospěch Pruska. Vzhledem k rozsáhlosti a podrobnosti je monografie rozdělena do dvou dílů, přičemž jako mezník byl zvolen rok 1490.

Místo předmluvy je zařazen přehled Zdeňka Jiráska „Dějiny Slezska z pohledu české historiografie“, v němž se však autor bohužel zaměřuje jen na prostor, který byl slezským dějinám věnován v domácích historických syntézách (s. 5–10). Zcela tak chybí shrnutí zájmu domácí badatelské obce o tuto vedlejší zemi České koruny v podobě časopiseckých i monografických výstupů, jež jsou velice hojné především v posledních dvou desetiletích. Ve stručném úvodu se Martin Čapský zamyslel nad historickým utvářením slezského regionu a proměnami v jeho (nejen) geografickém vymezení, jakož i nad změnami v jeho vnímání a důvody ovlivňujícími proměny pozice země v rámci České koruny.

V prvním oddíle věnovaném pravěku (s. 19–94) Vratislav Janák přehledně představuje nejvýznamnější hmotné prameny ze slezského prostoru a stěžejní změny v rámci jednotlivých období i archeologických kultur. Opírá se přitom o bezpečnou znalost starší i novější odborné literatury, zejména polské. Z historického pohledu lze vytknout pouze opakované uvádění lokalit z pozdějšího Opavska, resp. Českého Slezska, jako součásti Horního Slezska (např. Slavkov u Opavy). V rámci redakčních prací mělo být pak sjednoceno užívání místních názvů (Niemcza/Němčí, Henryków/Jindřichov), i když je obvykle možné jejich dohledání v rejstříku.

Zpracování části o Slezsku v raném středověku se ujali Robert Antonín, Pavel Kouřil a Dalibor Prix (s. 97–163), kteří shrnují vývoj regionu od příchodu Slovanů až do konce 12. století. Vycházejí jak z výsledků archeologických průzkumů a údajů narativních pramenů i listin, tak ze závěrů staršího i recentního bádání. Je třeba ocenit, že především pro starší období autoři formulují své závěry opatrně a nastiňují různé hypotézy. Vedle politických dějin věnují prostor i správnímu členění země, hospodářským proměnám či architektuře a umění (mj. fundační aktivitě slezských knížat).

Úsek od počátku panování Jindřicha I. Bradatého do doby, kdy většina slezských knížat vstoupila do lenního svazku s českým králem (s. 167–260), zpracovali R. Antonín a D. Prix. Do svého výkladu opět začlenili exkurzy představující změny v hospodářství (zejména kolonizaci), v církevní správě i v architektuře a umění. Značnou pozornost sice věnovali vztahům českých panovníků a slezských knížat, některé významné otázky politických dějin nicméně pominuli (mj. sňatek Václava III. s Violou Těšínskou). Autoři samostatně shrnuli změny v oblasti pozdějšího tzv. Českého Slezska.

Čtvrtý oddíl, jenž pochází z pera M. Čapského a D. Prixe, představuje zpracování slezských

a opavských dějin od sklonku dvacátých let 14. století do smrti Matyáše Korvína v roce 1490. Na rozdíl od ostatních částí je mu předřazen samostatný prolog, v němž se autoři zamýšlejí nad faktory ovlivňujícími změny ve Slezsku v tomto období a nad formováním slezské identity. Vlastní členění je velice přehledné, výklad politických dějin je shrnut do jednotlivých tematických bloků, přičemž za mezník byly zvoleny husitské války. Velký prostor je v obecné části věnován dějinám Vratislavského i Svidnicko-javorského knížectví i konstituování spolků slezských knížat. Samostatně v předhusitském i pohusitském období pak autoři představili nejvýznamnější události jednotlivých knížectví, jejichž držitelé byli leníky českých králů. Vzhledem k omezenému stránkovému rozsahu bylo poměrně stručně pojednáno o pozdně středověké architektuře a umění. Zcela výjimečně lze narazit na nejednotné užívání místních názvů (např. Neumarkt pro Slezskou Středu).

K prvnímu dílu je připojen stručný závěr shrnující proměny Slezska ve sledovaném období, rodokmeny slezských knížat, opavských Přemyslovců a potomků Jiřího z Poděbrad, seznam vratislavských biskupů a přehled hejtmanů tohoto knížectví. Velice praktická je připojená konkordanční tabulka. Na konec knihy je zařazen přehled základních pramenů a literatury, do angličtiny přeložený závěr a konečně jmenný a místní rejstřík. Vzhledem k rozsahu textu je pochopitelné, že došlo k opominutí některých osob (neuveden je např. Kazimír I. Bytomský) či chybnému znění několika lokalit (neexistující obec Ketra s. 693 místo Ketř/Kietrz) nebo k jejich podvojnému uvedení (zařazeno heslo Grynberk i Zelená Hora).

Druhý svazek syntézy představuje vývoj Slezska v letech 1490–1763. První oddíl (s. 7–78), jehož zpracování se ujal Radek Fukala, pojednává o předbělohorské době. Zahajuje jej shrnutí předchozího vývoje, což působí s ohledem na předchozí díl nadbytečně. Vlastní historický přehled se opírá především o stručné nastínění osudů jednotlivých knížectví a na rozdíl od první části téměř úplně rezignuje na sledování vztahů k českým panovníkům a s tím souvisejících státoprávních změn. V další části se R. Fukala zaměřil na třicetiletou válku ve Slezsku (s. 81–134). Výklad podrobně zachycuje především vojenské operace, méně pozornosti je věnováno hodnotícím závěrům o dílčích i celkových změnách v důsledku konfliktu, jakož i pojednání o proměnách jednotlivých knížectví.

Irena Korbelařová a Rudolf Žáček následně plasticky přiblížili osudy Slezska ve druhé

polovině 17. a v prvních čtyřech decenních následujícího věku. Nejprve se zaměřili na jeho místo v zahraniční politice a širších evropských souvislostech, poté na vnitřní vývoj jednotlivých knížectví a územní změny ve Slezsku. Do výkladu zařadili i změny v právním zřízení, církevní organizaci i ve správě a samosprávě země. V samostatných exkurzech pak shrnuli stav a změny v hospodářství, krajinných prvcích, průmyslu, počtu a složení obyvatelstva, církevní organizaci, síti měst, jakož i údaje o židovské a venkovské populaci, náboženských poměrech a školství.

Ve čtvrté kapitole se Jaromír Olšovský věnuje výtvarnému umění ve Slezsku od sklonku 16. do konce 18. století. Detailně a přehledně představuje malíře, sochaře a architekty působící v tomto období ve Slezsku. Je škoda, že v monografii nebyl vedle této barokně orientované kapitoly větší prostor věnován i památkám renesančním. Stranou bohužel zůstala také otázka slezské literární a historické tvorby.

V posledním oddílu Dušan Uhlíř shrnuje osudy tzv. Českého Slezska v letech 1740–1763. Je třeba ocenit, že nepojednal pouze politické okolnosti a průběh vojenských operací, ale věnoval pozornost např. i změnám ve správě a hospodářství. Obdobně jako u předchozího dílu jsou ke druhému svazku připojeny seznamy vratislavských biskupů a vrchních slezských hejtmanů, konkordanční tabulka, přehled základních pramenů a literatury, anglické shrnutí i jmenný a místní rejstřík.

Přes poměrně velké odchylky ve způsobu zpracování jednotlivých kapitol, zejména v podrobnosti výkladu i jeho obsahovém zaměření, představuje dvousvazková syntéza slezských dějin z hlediska domácí historiografie o této korunní zemi přelomové dílo. Je třeba vysoce ocenit, že autorský kolektiv věnoval pozornost nejen politickým událostem a vývoji jednotlivých slezských držav, ale zaměřil se i na postižení vazeb mezi Slezskem a Českou korunou a jejich proměn.

MLADA HOLÁ

Marie-Madeleine DE CEVINS, *L'Europe centrale au Moyen Âge*, Presses Universitaires de Rennes, Rennes 2013

267 s., ISBN 978-2-7535-2046-2

I přes jazykovou bariéru si v poslední době stře-doevropská studia získávají ve Francii stále více zájemců. Projevem tohoto trendu je mimo jiné seminář o dějinách střední Evropy organizovaný